

INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA SPORT TERMINLARINING LEKSIK- SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Xurramova Muhayyo Mamanazarovna

Termiz itisodiyot va servis universiteti magistranti

Shoira Djabbarova Boltayevna

Ilmiy rahbar:

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10276260>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-November 2023 yil

Ma'qullandi: 28- November 2023 yil

Nashr qilindi: 30-November 2023 yil

KEY WORDS

termin, leksik, semantik, sport, kurash, futbol, sport jang san'ati, ibora

ABSTRACT

Hozirgi kunda lug'at tarkibining asosini turli terminologik tizimlarsiz tasavvur qilishimiz qiyin. Terminlarni o'rganishdan asosiy maqsad, ingliz va boshqa tillardan kelib tushayotgan sportga oid so'zlarni o'zbek tilimizga mos keladigan so'zga almashtirish hamda tarjima qilishdir. Tilshunoslik orqali, biz bir necha tildagi terminlarning leksik – semantikasi va uning xususiyatlariga to'xtalamiz. Ushbu tezisda, ham sport terminlari, ingliz va o'zbek tillarida sport ga oid terminlar, ularning leksik – semantik xususiyatlariga oid tahlillar turli adabiyotlardan foydalangan holda ochib berilgan.

Termin so'zi lotincha "terminus" - chek, chegara, chegara belgisi kabi ma'nolarga ega bo'lib, fan - texnika, boshqa sohaga oid narsa haqida aniq tushunchani ifodalaydigan ishlatilish doirasi shular bilan chegaralangan. A.Reformatskiyning terminga oid ta'rif berar ekan, "Terminlar - bu maxsus so'zlardir" degan xulosaga keladi.

V.P.Danilenkoning e'tirof etilishicha, jamiyatda sodir bo'ladigan har qanday jarayonning in'ikosi dastavval terminologiyada o'z ifodasini topadi yoki muayyan terminlarning transformatsiyon o'zgarishi oqibatida voqealanadi.

O'zbek sport terminologiyasida ingliz tilidan kelib chiqqan so'zlar juda ko'p, chunki aksariyat inglizcha boks terminlarini o'zbek tiliga tarjima qilish va uning muqobil variantini topish xuddi, o'zbek kurashi sport turi singari ilojisizdir. Chunki, kurashning ham vatani O'zbekiston bo'lgani uchun undagi «kurash», «chala», «yelbosh» singari terminlar kurash sport turi bilan shug'ullanuvchi boshqa mamlakatlarga keng yoyilganidek, boks terminlari ham o'zgarimasdan asl holidek qo'llaniladi. Masalan: "swin" - "uzoq masofadan yuborilgan yon zarb", "uppercut" - "jag` qismiga pastki tomondan yuborilgan zarba".

Shuningdek, tilshunoslikning "semantika" deb nomlangan sohasi aynan "ma'noni o'rganuvchi" hisoblanadi. Semantika (qadimgi yunoncha - "belgilovchi" - til birliklarining semantik ma'nosini o'rganuvchi tilshunoslikning bo'limi. U tilda ma'noni qanday yaralishini tadqiq qiladi. Har bir so'z lug'aviy ma'nosidan tashqari, kontekst tarkibida boshqa bir ma'nolardan ham qo'llanilish qonuniyatlari aniqlanadi. So'z yoki matn

mazmunan ma'lum ma'noga egaligi, uning ma'nosini tushunish va anglash demakdir. Semantika, nafaqat so'zning qanday ma'no anglatishini, balki so'zlar, so'z birikmalari va gaplar, tilda ma'no yasash uchun qanday birlashmalarini ham tadqiq qiladi. Bundan tashqari, ma'no nima haqida gapirayotganini tushunishning ham bir usuli hisoblanadi.

T.Falla va P.A.Devisning "Solutions" kitobida sportga doir va boshqa faoliyatga doir bir qancha terminlar ingliz tilidan o'zbek tiliga kirib kelmoqda, shular jumlasidan: *BMXing, skateboarding, cycling, hockey, badminton, martial arts, football* va hokazolar.

Agar, ingliz tilida "football" termini o'zbek tiliga tarjima qilsak, oyoq to'pi deb tarjima qilinsa, unda biz hamma joyda ham sport turning bir turi sifatida og'zaki nutqda, gapirayotganimizda, misol: "Bolalar, kelinglar "oyoq to'pi"ga boraylik." degan gapda, so'zma-so'z ingliz tili terminini ishlatib bo'lmaydi, o'z ma'nosini yo'qotgan bo'ladi, shuning uchun ham sport terminining o'zi o'zgarmagan holatda qollaniladi.

Bundan tashqari, *-ist, -ing, -er, -ation* suffikslari orqali sport terminlari hosil bo'ladi. Masalan: *-er: announcer, boxer; -ation: qualification; -ing: cycling, skateboarding.*

Sport terminologiyasida semantik so'z qurilishi o'ziga xos ko'rinishga ega bo'lib, bunga so'z birikmalarining quyidagicha yasalishi bilan misol keltirishimiz mumkin. Ikki so'zdan iborat so'z birikmali terminlar:

Martial arts – harbiy o'yinlar, sport jang san'ati

Ice skating- muzlikda konki

Horse riding - otda yurish kabi so'zlardan iborat so'z birikmalari, ingliz va o'zbek tillarini sport jang san'ati terminologiyasidan kundalik hayotga kirib boruvchi iboralar bilan boyitmoqda. Aholi yashash tarzidan kelib chiqib terminlarning ma'nosi har bir tilda so'z boyligiga qarab farqlanadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, termin tushunchasi va ingliz tilida leksik-semantik tushunchasi tilshunoslikdagi o'rni, shuningdek sport terminlarining xususiyatlari haqida atroflicha ma'lumotlarga ega bo'ldik. Yuqorida keltirilganidek, hozirgi o'zbek adabiy tilida leksik-semantik bo'lishidan tashqari, so'z ma'nosi va yasalishi ham alohida soha sifatida o'rganilib kelinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Хамидулло Д «Узбек терминологияси «Тошкент»
2. Даниленко В.П» Русская терминология» Опыт лингвистического описания – М., Наука 1977
3. Djabbarova, S. (2023). NON-EQUIVALENT LEXICON IN THE MIRROR OF NATIONAL CULTURE. International Bulletin of Applied Science and Technology, 3(6), 986-988.
4. Boltayevna, D. S. NON-EQUIVALENT LEXICON IN MASS MEDIA CONTEXTS.
5. Turaeva, U. (2021). COMPARATIVE STUDY OF UZBEK AND ENGLISH LEGAL TERMS LEGAL LINGUISTICS: HISTORICAL FOUNDATIONS, BASIC CONCEPTS AND ASPECTS. Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities, 1(1.6 Philological sciences).
6. UMIDA, T. Characteristics, Methods and Challenges of Translating Law Terminology. JournalNX, 6(11), 312-316.
7. To'rayeva , U. (2023). THE ORETICAL AND PRACTICAL BASIS OF TRANSLATION OF TERMS. Scientific Journal of the Fergana State University, 29(4), 64. Retrieved from <https://journal.fdu.uz/index.php/sjfsu/article/view/2758>
8. Turakulova, P., & Turaeva, U. (2023). THE MAIN METHODS OF WRITING COMPLAINT

- LETTER. Центральноазиатский журнал образования и инноваций, 2(11 Part 2), 112-114.
9. Абдиназаров, У. (2023). INGLIZ VA O 'ZBEK TILLARIDA GIPPOLOGIK TERMINLARNING LINGVISTIK TADQIQI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(9).
10. Qushoqovich, A. O. K. (2022). O'ZBEK TILIDA YILQICHILIKKA OID TERMINLARNING O'RGANILISHI. Journal of new century innovations, 18(1), 37-40.

